

O djelovanju, hrabrosti i smrti čelnika SKOJ-a za vrijeme "mraka" napisano je mnogo novinskih članaka, knjiga. U njihovu počast podignuti su spomenici, nazvane škole i ulice, vojarne i kulturno-umjetnička društva, tvornice. Bili su uzor mladom naraštaju. Danas su zaboravljeni. Hoće li se što promijeniti najavom zagrebačkog gradonačelnika Milana Bandića za ponovno vraćanje biste Ive Lole Ribara i postavljanje bisti sedmorici sekretara SKOJ-a?

Glavna snaga ilegalne organizacije SKOJ-a bila je, kako je to svojedobno napisao **Slavko Goldstein**

, u idealističkom žaru i samoprijegornoj požrtvovnosti većine članstva, a slabosti su bile brojne: začahurenost umjesto masovnog rada, ideološka i organizaciona razjedinjenost po frakcijama, globalni Komintgernin politički kurs koji se morao slijediti iako često nije bio primjeren ovdašnjim prilikama, i napokon – povremene infiltracije policijskih agenata u pojedina rukovodstva ilegalne organizacije. Jačanjem općeg nezadovoljstva u zemlji s kulminacijom 1928. godine polako je i relativno skromno jačao i revolucionarni komunistički pokret. Međutim, šestojanuarska kraljevska diktatura 1929., zadala mu je toliko jake udarce da ga je vrlo brzo bacila nekoliko godina unatrag. Okolnosti je još pogoršala nerealna Kominternina direktiva da se ide na oružani ustanak protiv vojno-diktatorskog režima, što je dovelo do nepotrebnih pogibija najpožrtvovanijih aktivista KPJ i SKOJ-a. Pa i samoborska pogibija

Mije Oreškog

, sekretara zagrebačkih skojevaca i njegovog brata

Slavka

, vođe tehnike CK SKOJ-a te

Janka Mišića

, također jednog od sedam sekretara SKOJ-a, djelomično je posljedica tih nerealnih Kominterninih procjena da s režimom treba voditi oružanu borbu.

Što je s povratom imena ulice Braće Oreški?

Današnja ulica Republike Austrije za vrijeme „mraka“ zvala se ulica Braće Oreški (prethodno Ljubljanska). Tragična je sudbina obitelji Oreški. **Mijo Oreški** postao je skojevac 1922., a sekretar Mjesnog komiteta za Zagreb od 1923. godine. Zajedno sa

Jankom Mišićem

i

Francom Klopčićem

pokrenuo je i uređivao list „Mladi boljševik“. Poslije uvođenja Šestojanuarske diktature i uhićenja

Paje Marganovića

, jednog od sedmorice sekretara SKOJ-a (poslije zadnjeg hapšenja u zagrebačkoj policiji zvjerski je mučen i ubijen koncem lipnja 1929.) preuzima funkciju političkog sekretara CK SKOJ-a. Zajedno sa Jankom Mišićem, također sekretarom SKOJ-a, rukovodi radom SKOJ-a, najprije iz Zagreba, a potom iz Samobora. (Mišić je rođen u selu Slani Dol kod Samobora. Kao đak Trgovačke akademije u Zagrebu politički se aktivirao i bio jedan od osnivača SKOJ-a. Već 1921., uhićen je kao član terorističke organizacije „Crvena pravda“, zbog sudjelovanja u atentatu na ministra unutarnjih poslova

Milorada Draškovića

.) No, policija je 27. srpnja 1929. godine upala u njihovo samoborsko sklonište (Šmidhenova 35) i blokirala ga. Mijo Oreški i njegov brat Slavko, zvani „Medvjed“, vođa tehnike CK SKOJ-a, u sukobu s policijom poginuli su zajedno s Jankom Mišićem.

U knjizi „Sibirski pečat“ (autori **Vlado Oreški**, sin Mije i beogradski novinar **Milan Nikolić**), **Agata Oreški**

(Jagica), supruga Mije Oreškog svjedoči: „Čula sam škripu drvenih stepenica i bat teških cokula... Žandar je pucao odmah na prvi krevet na kojem je spavao Slavko. Ležao je mrtav. Janko i Miško (Mijo) su ovorili vatru. Kad su se gazdina žena i kćerka povukle u podrum, pucnjava je postala još žešća. Miško i Janko su uzvraćali. Krv mi je curila niz podlakticu. Bila sam ranjena. Pala sam pravo u ruke žandarima. Zgrabili su me i odveli u podrum. Utonula sam u nesvijest. Kad sam otvorila oči, nada mnom je stajao Bedeković

(dr. Janko Bedeković

, šef zagrebačke policije). „Što čekate, budale!“ derao se. „Zamotajte ruku toj komunističkoj kurvi! Još će mi ona trebati“. A onda me iz sve snage udario nogom u trbuh. Mogao me je udariti po licu, leđima, ali je vidio da sam trudna. Ciljao je dva života“... Kasnije je Agata saznala da ni onda kada su Janko i Miško bili već teško ranjeni, kada je iz sobe prestao svaki otpor, policija nije dugo smjela provaliti u prostoriju. Pred zoru, agent

Josip Štefek

, poznati batinaš i ubojica koji je poslije mučenja i

Paju Marganovića

bacio kroz prozor zatvora, prišao im je i u obojicu pucao. Mijo Oreški i Janko Mišić bili su mrtvi“.

Udovicu ubijenog sekretara SKOJ-a Mije Oreškog i nakon porođaja čekalo je suđenje. Partijskom vezom prebačena je u Pakrac sa novim dokumentima u životnu ilegalu. U međuvremenu kćerkica joj se teško razboljela, ubrzo i umrla. Agata je osuđena na pet godina zatvora uvjetno i izgon iz Zagreba. Nakon nekoliko godina, poslije niza peripetija, Partija je „sklonila u sigurnost prve zemlje socijalizma –SSSR“. Tamo je , ni kriva ni dužna , kao žrtva staljinističkih čistki, osuđena na 8 godina prisilnog rada u konclogoru, u Siburu. Sina Vladimira smjestili su u dječji dom. Vladimir je kao pripadnik tenkovskih jedinica sudjelovao na Srijemskom frontu, neposredno pred ulskom u Zagreb uoči oslobođenja glavnog grada

Hrvatske bio je ranjen. Majka i sin sreli su se u jesen 1946. godine.

Policija kraljevskog režima pobrinula se da se ne sazna gdje su grobovi ubijenih skojevaca. Sve do 1953. godine, kada će uz pomoć mještana Samobora biti otkriveno gdje su pokopani i njihovi ostaci preneseni su u zajedničku grobnicu na Mirogoju.

Pogibija Ive Lole Ribara

Ivo Lolo (ne Lola publicist i istaknuti novinar **Jozo Petričević** u ilustriranoj monografiji „Lolo“, navodi da je u ranom djetinjstvu u Đakovu Ivo dobio nadimak Lolo), poginuo je od bombe, bačene iz neprijateljskog aviona, 27. studenoga 1943. godine, u trenutku kad se spremao da sa Glamočkog polja poleti za Kairo na zadatak koji mu je povjerio Vrhovni štab u vojnoj misiji NOV i POJ pri savezničkoj komandi za Srednji istok. Dakle, Lolu nisu „ubili četnici“ kako je to rekao zagrebački gradonačelnik

Milan

Bandić

. (U petoj neprijateljskoj ofenzivi na Sutjesci, pao je u ruke četnika i zaklan pjesnik i partizan

Ivan Goran Kovačić

)

Vladimir Velebit, koji je zajedno sa Ivom Lolom Ribarom trebao poletjeti avionom (vrstan diplomat, Titov povjerljiv čovjek u Vrhovnom štabu i jedini vojni i politički izaslanik do završetka rata) o pogibiji Lole u knjizi Mire Šuvar „Svjedok historije“ svjedoči, između ostalog: „Trebali smo poletjeti rano ujutro 25. studenoga 1943., no avion je dosta kasnio, a kada je sletio pilot nije ugasio motore računajući da ćemo odmah krenuti dalje. No, kako je taj bivši domobranski „Dornier“ sletio sa svježe nacrtanom zvjezdom petokrakom na trupu i krilima, oko njega se okupilo dvadesetak razdraganih ljudi da bi se fotografiralo za uspomenu. U oduševljenju nitko nije gledao u nebo niti vido njemački „Henschel“ koji je išao na „Dornier“, a zbog zaglušne buke upaljenih motora na našem avionu nismo čuli zvuk njemačkog aviona. Posljedice su bile stršne: poginuli su Lola, nekoliko naših boraca i dvojica savezničkih oficira. Ja sam pukim slučajem ostao živ, spasilo me to što sam se bio smjestio u repu aviona, pa sam iskočio posljednji, kada su bombe već pale – ne na avion (koji su promašile) nego kraj njega i usmratile Lolu (koji je prvi iskočio iz aviona, na nesreću ravno pred te bombe). Posljednji je poginuo mehaničar i strijelac **Petar Hercigonja**

, koji se hrabro vratio u „Dornier“ i počeo iz mitraljeza na kupoli aviona gađati njemački avion, dok ovaj jednim rafalom nije zahvatio i zapalio naš avion“.

Poslije pogibije na Glamočkom polju tijelo Ive Lole Ribara prebačeno je u Jajce. Prvu i posljednju stražu držao je Tito (s članovima Politbiroa CK KPJ i VŠ NOV i POJ). Lolini posmrtni ostaci otpremljeni su u selo Gornji Ribnik kod Ključa, gdje se u to vrijeme nalazio Štab Drugog bosanskog korpusa. Posmrtni ostaci narodnog heroja Ive Lole Ribara prebačeni su u Beograd 27. ožujka 1948. godine i pokopani na Kalemegdanu.

Dr. Ivan Ribar, prvi predsjednik Izvršnog odbora AVNOJ-a, otac sekretara CK SKOJ-a i člana CK KPJ i Vrhovnog štaba Ive Lole Ribara, izgubio je i sina **Juricu** (poginuo je 1943., u teškim borbama s Talijanima i četnicima pred Kolašinom kao partizanski borac Četvrte crnogorske proletherske brigade). Lolinu majku

Tonicu

strijeljali su folksdojčeri u Kupinovu u Srijemu početkom srpnja 1944. godine. Lolinu zaručnicu

Slobodanu Trajković

Gestapo je likvidirao još 1942. godine.

Dvadeset i jednu godinu je Lolo imao kad je postavljen za čelnog čovjeka SKOJ-a. Bio mu je na čelu kada je ilegalni SKOJ valjalo pokrenuti i osposobiti za izvršenje zadataka što ih je formulirao i pred mladu generaciju postavio Tito. Bio mu je na čelu u najslavnijem razdoblju komunističkog omladinskog pokreta, od 1937. do 1943. godine.

Takva je sudbina bila istaknutih skojevaca i njihovih najbližih. Ništa manje tragične nisu bile ni sudbine brojnih mladih revolucionara za vrijeme djelovanja u ilegalnom komunističkom pokretu u Kraljevini Jugoslaviji a i kasnije tijekom Narodnooslobodilačkog rata. Današnja mladež, i ne samo ona – skojevce ne bi trebala zaboraviti.

Bojan Miroslavljev

